Despre autocefalie, primirea schismaticilor și noua eclesiologie a Patriarhiei Constantinopolului

Interviul Rectorului Academiei și Seminarului Teologic din Kiev, părintele Silvestru, episcop de Belgorod, acordat portalului „Pravoslavnaya jizni". Preasfințitul părinte a răspuns la multe întrebări care îi îngrijorează astăzi pe credincioșii Bisericii Ortodoxe Ucrainene. De asemenea, și-a împărtășit viziunea asupra situației create în Ortodoxia mondială drept urmare a intervenției Patriarhului de Constantinopol în viața bisericească din Ucraina.

„Patriarhul Constantinopolului și-a lăsat multe pârghii de influență asupra vieții interne a bisericii ortodoxe din Ucraina"

- Preasfinția Voastră, recent a avut loc o conferință la Academia Teologică din Kiev dedicată aniversării a 30 de ani de la acordarea de către Alexie al II-lea a Decretului privind independența și autonomia Bisericii Ortodoxe Ucrainene. Faceți-ne cunoscută esența raportului dumneavoastră.

- Într-adevăr, recent a avut loc o conferință dedicată aniversării a 30 de ani de la dăruirea de către Părintele Patriarh Alexie al II-lea a binecuvântatului Decret privind autonomia Bisericii Ortodoxe Ucrainene. Acest jubileu a servit drept prilej pentru înțelegerea multor întrebări legate de situația bisericească din Ucraina. În raportul meu am încercat să arăt că, deși Biserica Ortodoxă Ucraineană nu

are statutul de autocefalie, este totuși complet autonomă în administrarea sa internă și independentă în luarea deciziilor.

De exemplu, un semn important al unei Biserici autocefale este alegerea independentă și hirotonirea propriilor arhierei. În Biserica Ortodoxă Ucraineană avem exact această situație: avem alegeri și hirotoniri episcopale absolut independente. Întâistătătorul BOU este ales fără vreo participare din exterior, iar Patriarhul Moscovei doar binecuvintează (iar nu aprobă) alegerea sa. În același timp, deși biserica ortodoxă din Ucraina este numită autocefală, Patriarhul Constantinopolului și-a lăsat multe pârghii de influență asupra vieții interne a acesteia. Este absolut evident că, pentru Constantinopol, problema autocefaliei ucrainene este doar o carte într-un joc mult mai mare de formare a unei noi eclesiologii, potrivit căreia Patriarhul Constantinopolului are un statut, drepturi și puteri speciale în Ortodoxia universală.

- Ați pomenit despre o nouă eclesiologie a Constantinopolului. Ne puteți vorbi mai detaliat despre aceasta?

- Reprezentanții Patriarhiei Constantinopolului se conduc astăzi după învățătura privind statutul și drepturile speciale ale Patriarhului de Constantinopol. Printre adepții acestei doctrine se pot numi, de exemplu, Mitropolitul Ioan Zizioulas și Arhiepiscopul Elpidifor Lambriniadis. Susținătorii acestui concept transformă învățătura bisericească despre întâietatea în cinste în doctrina întâietății în putere, pe care, chipurile, ar poseda-o Patriarhul Constantinopolului.

Autorii pomeniți mai sus și o serie de alți autori au încercat să ofere o bază dogmatică pentru această învățătură.

„Puterea episcopului de Contantinopol a fost legată de semnificația politică a Constantinopolului în calitate de capitală”

- Oare scaunul de la Constantinopol nu a avut puteri speciale în Biserica Primară?

- Să clarificăm mai întâi istoria scaunului din Constantinopol. Este un fapt cunoscut că cetatea Constantinopolului a fost o capitală construită de împăratul Constantin cel Mare. Adică acest oraș a apărut abia în secolul al IV-lea. Predecesorul istoric al Constantinopolului pe acest teritoriu a fost orașul Bizanț, care în primele trei secole de după nașterea lui Hristos nu s-a remarcat în vreun fel în istoria creștină, cu excepția faptului că ereticul Teodot provenea din această cetate.

La momentul construirii Constantinopolului, în Biserică existau mai multe Biserici apostolice – Roma, Alexandria, Antiohia. Viața bisericească era centrată în jurul lor. Apariția noii capitale, desigur, a creat baza pentru determinarea statutului și puterilor episcopului capitalei.

Astfel, contextul în care a apărut problema puterii episcopului de Constantinopol a fost unul politic. Scaunul din Constantinopol nu are origine apostolică și nu a avut aceleași temeiuri pentru un statut special pe care le-au avut vechile scaune, întemeiate de înșiși Apostolii.

- Dar cum rămâne cu hotărârile Sinodelor ecumenice? Oare acestea nu îi oferă Constantinopolului un statut special?

- Există două hotărâri importante în acest sens. Prima dintre ele este canonul al treilea de la Sinodul II Ecumenic în care se spune: „episcopul Constantinopolului va deține întâietatea cinstei după episcopul Romei, deoarece Constantinopolul este noua Romă”. A doua hotărâre este canonul douăzeci și opt de la Sinodul al IV-lea Ecumenic în care se spune despre Constantinopol că: „orașul, care a primit onoarea

de a fi orașul regelui și al Sinclitei, și având avantaje egale cu Roma regală antică, și în treburile bisericești a fost înălțat în același mod și va fi al doilea după ea”. După cum se vede din aceste canoane, în vechime, statutul și puterea episcopului de Constantinopol erau legate de semnificația politică a Constantinopolului în calitatea de capitală. Nu erau legate de vechimea scaunului, de originea apostolică și, cu atât mai puțin, de dreptul divin, ci doar de faptul că acesta a fost cetatea împăratului și a senatului.

Trebuie subliniat și un alt aspect istoric important. Transferul capitalei de la Roma la Constantinopol a avut o mare importanță în multe privințe. Populația imperiului trebuia să accepte noua capitală; să creadă în ea, dacă se poate exprima astfel. Împărații au încercat în toate modurile posibile să ridice statutul noii capitale – prin construcții grandioase, prin adunarea odoarelor creștine comune etc. Adică, Constantinopolul, în calitate de capitală, trebuia să crească. Desigur, creșterea capitalei a însemnat și înălțarea în același timp a episcopului capitalei. Împărații înșiși au contribuit la creșterea autorității episcopilor din Constantinopol.

Un alt factor important pentru înțelegerea celui de-al 28-lea Canon al Sinodului de la Calcedon: în Biserica Primară existau dieceze conduse de Mitropoliți. În secolul al V-lea, granițele diecezelor, statutul și drepturile Mitropoliților asupra episcopilor din dieceze erau deja o tradiție consacrată. Regiunea în care se afla noua capitală era subordonată ecleziastic Mitropolitului de Heracleea din cele mai vechi timpuri.

Astfel, s-a creat o situație în care exista un episcop al capitalei, dar care, în același timp, nu avea în subordinea sa vreo regiune bisericească. Episcopii din Constantinopol au încercat să remedieze această situație în diferite moduri, dintre care cel mai eficient a fost influențarea numirii episcopilor în regiunile bisericești adiacente capitalei (eparhii). Canonul Sinodului de la Calcedon rezolvă această situație prin transferarea nu doar a orașului în sine, ci și a unor regiuni în jurisdicția episcopului capitalei.

Cercetătorii canoanelor mai atrăgeau atenția la un alt aspect în înțelegerea celui de al douăzeci și optulea canon. Astfel, de exemplu, Arhiepiscopul Peter L'Huillier scrie: „Concluziile privind jurisdicția sunt prezentate destul de neîndemânatic, sub forma unei condiții restrictive, ca și cum scopul canonului era mai degrabă să interzică episcopului care ocupa catedra de la Constantinopol să hirotonească direct episcopi la catedre ce nu erau mitropolitane”. Într-adevăr, acest canon nu numai că alocă episcopului de Constantinopol o regiune ecleziastică, dar îi și limitează intervenția în treburile altor dieceze. Exact așa înțeleg acest canon și interpreții bizantini.

Adică, este îndoielnic faptul că referințele apărătorilor contemporani ai statului special al Patriarhului Constantinopolului la cel de-al douăzeci și optulea canon al Sinodului de la Calcedon ar putea fi recunoscute ca fiind întemeiate.

„Orașul Kitej în manieră greacă”

- Preasfinția Voastră, Constantinopolul a fost cucerit de turci și nu mai este orașul împăratului și al senatului, dar cu toate acestea episcopul Constantinopolului este încă primul din Diptice...

- După cum se știe, cuceririle arabe au condus la faptul că deja în secolele VII-VIII astfel de scaune apostolice vechi precum Alexandria, Antiohia și Ierusalimul s-au pomenit în afara granițelor statului

ortodox. Soarta Patriarhatelor cucerite nu era una de invidiat: creștinii erau foarte restrânși în drepturile lor, iar activitatea episcopilor adesea nu putea fi desfășurată deplin. În astfel de condiții, Constantinopolul (care pe atunci nu era cucerit) a început să fie perceput nu doar ca o capitală, ci ca un apărător al tuturor creștinilor ortodocși. Și, respectiv, Patriarhul Constantinopolului a devenit singurul Patriarh ortodox liber din Răsărit.

Exact în această perioadă s-a format pe deplin imaginea sacră a împăratului, nu doar în calitate de conducător al statului, dar și ca ocrotitor și apărător al tuturor creștinilor ortodocși, oriunde ar fi trăit și sub orice stăpânire s-ar fi aflat.

Este foarte important să ne amintim de această imagine sacră a stăpânirii pentru a înțelege corect pretențiile ulterioare ale Patriarhului Constantinopolului. Ideea este că după căderea Constantinopolului, drepturile împăratului bizantin ca apărător și ocrotitor al tuturor ortodocșilor (greci) au trecut la Patriarhul de Constantinopol. Și, să spunem direct, la dezvoltarea acestei stări a lucrurilor au contribuit direct sultanii turci. Se știe că, după cucerirea Bizanțului, Mahomed al II-lea stabilește statutul Patriarhului Constantinopolului ca fiind capul tuturor creștinilor ortodocși care locuiau în Imperiul Otoman. Astfel, din inițiativa sultanului, Patriarhul Constantinopolului a devenit liderul națiunii grecești.

- Are deci Patriarhul Constantinopolului drepturi și puteri speciale?

- În afară de întâietatea în cinste, nu. Patriarhul Constantinopolului, care cu mult timp în urmă și-a pierdut poziția de întâiul episcop al imperiului, continuă să formuleze învățătura despre puterea sa specială. Haideți să ne mai amintim o dată – Constantinopolul nu există. Există Istanbulul. Grecii au mitologizat Constantinopolul, făcând din el un fel de oraș Kitej în manieră greacă. Constantinopolul este un oraș-amintire, un oraș-mit, un oraș fantomă și un oraș al viselor. Al viselor despre fostul statut, splendoare și măreție ale imperiului ortodox. Așa cum a spus un autor: „Grecii trăiesc de parcă nu ar fi auzit despre căderea Constantinopolului”.

Din cauza acestei detașări de realitate, Patriarhia Constantinopolului se vede pe sine în categorii sacre, inventându-și drepturi speciale și o stăpânire specială. Din partea celor care critică pretențiile Constantinopolului răsună acuzații de papism oriental. Îmi voi permite o analogie istorică cu papismul roman: dogmatizarea doctrinei infailibilității papei în chestiuni de credință și morală a avut loc în timpul lui Papa Pius al IX-lea în condițiile istorice ale pierderii puterii seculare de către papalitate și ale intensificării secularizării. Doctrina infailibilității Papei ca și cum ar fi apărat acel domeniu care era un privilegiu exclusiv bisericesc. Adică, odată cu pierderea influenței și a puterii reale, se formează întotdeauna anumite extreme legate de drepturi și puteri speciale în sfera duhovnicească.

Patriarhul Constantinopolului are de fapt o turmă cuvântătoare foarte mică și posibilități limitate în patria sa, în Turcia. Pe fondul statutului și a poziției sale reale, Biserica din Constantinopol creează și umflă drepturi și puteri abstracte, încălcând în același timp ecleziologia ortodoxă tradițională din dorința de a-și satisface pretențiile.

Nașterea unei ecleziologii alternative

- Ce aveți în vedere prin încălcarea ecleziologiei ortodoxe tradiționale?

- Ecleziologia ortodoxă provine din primordialitatea comunității euharistice condusă de un episcop. În

acest sens, toți episcopii – Patriarhii, mitropoliții, episcopii conducători sau vicari, care, deși se pot deosebi în ceea ce privește anumite drepturi administrative – sunt egali în ceea ce privește deținerea autorității duhovnicești.

Biserica cea Una este formată din Biserici Ortodoxe Locale, unite între ele printr-o credință ortodoxă comună și participarea la Sfintele Taine (comuniunea prin Sfintele Taine). Astfel, se pune în aplicare principiul egalității în drepturi a Bisericilor Ortodoxe Locale, care sunt în comuniune directă între ele prin mărturisirea unei credințe și prin participarea la Sfintele Taine.

Constantinopolul propune o eclesiologie alternativă, în care comuniunea între Bisericile Locale are loc indirect, prin intermediul Patriarhului Constantinopolului. Conform acestui punct de vedere, în Ortodoxie rămân numai Bisericile aflate în comuniune cu Patriarhul de Constantinopol. În consecință, Ortodoxia nu ar putea exista fără Patriarhia Constantinopolului. Dar această pretinsă supremație este o exagerare, mai ales având în vedere numărul de patriarhi eretici ai Constantinopolului, inclusiv cei condamnați de Sinoadele Ecumenice. În acest sens, Constantinopolul este primul dintre scaunele episcopale vechi.

Găsirea unei argumentări dogmatice pentru o astfel de învățătură nu este o sarcină ușoară. De aceea, apărătorii unei asemenea înțelegeri greșite a unității bisericești încearcă să creeze o platformă teologică pentru o nouă eclesiologie. În primul rând, mă refer la învățătura în care primatul scaunului din Constantinopol este asemănat cu primatul lui Dumnezeu Tatăl în Sfânta Treime.

- Ați menționat comuniunea în Sfintele Taine. Însă Biserica Ucraineană a inițiat ea însăși încetarea comuniunii euharistice cu Constantinopolul...

- Sincer să spun, sunt șocat de fățărnicia acelora care ne-au acuzat în această chestiune, prezentând decizia de a întrerupe comuniunea euharistică cu Bisericile care au recunoscut biserica ortodoxă din Ucraina ca o atrocitate de proporții fără precedent. Grecii înșiși au întrerupt adesea comuniunea euharistică din motive mult mai puțin importante. Din trecutul recent: ruperea comuniunii euharistice a Constantinopolului cu regretatul părinte Hristodul, Arhiepiscop al Atenei și al întregii Elade, care a fost răspunsul Constantinopolului la problema hirotonirii episcopilor pentru așa-numitele regiuni noi din Grecia.

Există și un exemplu mai recent: încetarea comuniunii euharistice în 2014 dintre Antiohia și Ierusalim din cauza conflictului din jurul bisericii din Qatar.

Și totuși, tocmai decizia noastră de a înceta comuniunea euharistică au început brusc să o prezinte ca o crimă nemaivăzută până în prezent. Nu este aceasta oare o dovadă clară a duplicității?

- De ce Constantinopolul manifestă un asemenea interes față de problema ucraineană?

- Patriarhul Constantinopolului, care dorește să găsească o oportunitate de a-și realiza ambițiile de putere, a profitat de criza ecleziastică severă din Ucraina doar pentru a-și întemeia pretențiile la dreptul său exclusiv de a acorda statutul de autocefalie Bisericilor Locale. Este pur și simplu o încercare de a-și crește influența în afara propriei Biserici.

Cine poate acorda autocefalia și cum?

- Are Constantinopolul un astfel de drept de a acorda autocefalie?

- În anii 1990', pentru a-și justifica acțiunile schismatice, Filaret Denisenko dezvolta în toate modurile posibile următoarea teză: într-un stat independent trebuie să existe o Biserică independentă. A încercat chiar să apeleze la canoanele Sinoadelor Ecumenice (de exemplu, la canonul al XVII-lea de la Sinodul IV Ecumenic care conține expresia „împărțirea parohiilor bisericești să urmeze alcătuirilor civile și de stat"). Însă trebuie să înțelegem că aceste canoane ale Sinoadelor Ecumenice au fost adoptate în imperiu și nu puteau fi zidite pe conceptul de state naționale independente. Și dacă principiul autoguvernării a fost realizat, acesta a fost asociat cu diviziunea administrativ-teritorială a imperiului și nu cu ideea suveranității statului. De asemenea, trebuie să înțelegem în mod clar faptul că niciunul din canoanele Bisericii Ortodoxe nu face referire la metoda și condițiile pentru obținerea statutului de autocefalie, iar faptul acesta oferă oportunități pentru diverse speculații.

Același principiu teritorial nu este pe deplin aplicabil Bisericilor Locale autocefale. Să luăm, de exemplu, Grecia. Există Biserica Ortodoxă a Greciei, dar, în același timp, o parte din eparhiile din Grecia de Nord se află sub jurisdicția Constantinopolului. Adică, dacă principiul teritorial ar fi aplicat în mod deplin, atunci în acest caz, după schimbarea granițelor statului grec, toate eparhiile noilor teritorii ar fi trebuit să intre automat în jurisdicția Bisericii Greciei. Dar Constantinopolul în acest caz a acționat diferit, apărându-și interesele.

- Sfinția Voastră, dar, totuși, tocmai Patriarhia Constantinopolului a acordat statutul de autocefalie aceleiași Biserici a Greciei, a Serbiei, a Bulgariei și a Albaniei.

- Revenind la subiectul dacă Patriarhul Constantinopolului are sau nu dreptul de a acorda unilateral statut autocefal Bisericilor Locale, voi răspunde fără echivoc: nu are! Nu există canoane ale Sinoadelor Ecumenice care ar putea servi drept călăuză pentru acest lucru. Iar exemplele pe care le-ați enumerat sunt cauzate de situația menționată mai sus: prin decizia sultanului turc, Patriarhul Constantinopolului era capul tuturor ortodocșilor din Imperiul Otoman. Voi aminti că Bulgaria, Serbia, Albania etc. au fost cucerite de turcii otomani și au făcut parte din Imperiul Otoman. Și atunci când Patriarhul Constantinopolului le-a acordat autocefalia (în majoritatea cazurilor, cu mare reticență), a putut face acest lucru tocmai pentru că timp de multe secole aceste ținuturi au fost sfera sa de activitate prin mila sultanului turc.

Apropo, despre Biserica Ortodoxă a Albaniei: Există o corespondență între Patriarhul Veniamin al Constantinopolului și Patriarhul Nicolae al V-lea al Alexandriei cu privire la problema acordării autocefaliei Bisericii Albaniei de către Patriarhul Veniamin. În scrisoarea sa, Patriarhul Alexandriei spune direct că problemele de autocefalie sunt chestiuni care depășesc jurisdicția Patriarhului Constantinopolului și trebuie rezolvate la nivel interortodox. După părerea Patriarhului Nicolae, decizia unilaterală a Constantinopolului de a acorda autocefalia submina ordinea tradițională a Bisericii Ortodoxe.

Patriarhul Veniamin a răspuns într-un spirit tipic constantinopolitan: dacă Patriarhii Constantinopolului au acordat autocefalie în cazurile precedente fără a întreba pe nimeni, înseamnă că nici eu nu voi întreba pe nimeni, deoarece predecesorii mei nu au întrebat pe nimeni. De fapt, a evitat să răspundă la întrebările omologului său din Alexandria, ignorând temerile care au apărut la Patriarhul Nicolae.

Patriarhul Nicolae al V-lea se plângea de faptul că Constantinopolul a pus pur și simplu alte Biserici Locale în fața unui fapt, pretinzând recunoașterea a ceea ce s-a petrecut. Este o imagine cunoscută, nu-i așa?

Voi atrage atenția că Patriarhul Nicolae, în principiu, nu era împotriva autocefaliei Bisericii din Albania,

el a obiectat împotriva modului de acționare a Constantinopolului și a modului în care a fost proclamată autocefalia.

„Acest lucru este orice în afară de vindecarea schismei”

- Situația legată de anul 1686: a avut oare Patriarhul Constantinopolului dreptul de a-și întoarce Mitropolia în 2018?

- Chestiunea cu anul 1686 a făcut mult zgomot. Desigur, această întrebare este foarte complexă și necesită un studiu special. Totuși, Constantinopolul nu a avut nicio pretenție teritorială de peste 300 de ani. Și acum, dintr-odată, a luat o decizie unilaterală. Cel mai important lucru în acest proces este că Patriarhia Constantinopolului acționează într-un mod foarte închis: fără discuții deschise, fără vreo participare a reprezentanților altor Biserici Locale. Totul s-a limitat la un scurt comunicat de presă.

Nu înțeleg cum oamenii care vorbesc atât de mult despre valori europene și despre libertarte, ignoră faptul că Patriarhul Constantinopolului acționează în spirit medieval, cu vădite influențe apuse. Iar în cazul ucrainean, totul s-a petrecut cu sprijinul autorităților statului ucrainean, ceea ce este un exemplu flagrant de încălcare a principiului secularității statului.

- Preasfinția Voastră, Constantinopolul și-a justificat acțiunile prin dorința de a vindeca schisma. Ce puteți spune în legătură cu aceasta?

- Intervenția și chiar expansiunea pe un teritoriu străin sub masca ajutorului este un vechi truc politic. Dacă Constantinopolul este atât de îngrijorat de schisme, să vindece mai întâi mișcarea vechilor calendariști, care a apărut ca o reacție la activitatea Constantinopolului și există până în prezent.

În plus, ce mod ciudat de a vindeca o schismă – să declari schisma ca fiind non-schismă. Să numești negrul alb – aceasta este soluția problemei? Acest lucru este orice, în afară de vindecarea schismei. Este o crimă de natură morală și canonică.

- Preasfinția Voastră, dar multe Biserici Locale, înainte de a primi statutul de autocefalie, de asemenea, au fost considerate a fi în schismă? De exemplu, Biserica Ortodoxă Bulgară.

- Să clarificăm întrebarea. Când este vorba de acordarea statutului de autocefalie Bisericii Bulgare, trebuie să înțelegem că această Biserică a cerut nu atât acordarea statutului de autocefalie, cât reînnoirea (acestuia). Biserica Bulgară a avut statut de autocefalie care a fost pierdut ca urmare a cuceririi turcești.

În plus, este important să înțelegem că în istoria Bisericii, înainte de incidentul cu Ucraina, nu a existat vreun exemplu ca schismaticii să fie pur și simplu declarați non-schismatici și acest lucru să fie suficient.

Toate regulile canonice referitoare la vindecarea schismei spun că schismaticii pot fi acceptați în Biserică numai după pocăință, și canoanele prescriu ca aceasta să se facă în scris. Mai mult, nu s-a întâmplat niciodată ca o comunitate schismatică să fie declarată Biserică canonică în detrimentul unei Biserici canonice deja existente. Așa ceva nu s-a întâmplat în niciunul dintre cazurile de vindecare a unei schisme sau de acordare a statutului de autocefalie. În ceea ce privește Biserica Bulgară, aceasta

fost considerată de către Constantinopol ca fiind în schismă în toată plinătatea ei, iar când în 1945 era vorba de depășirea conflictului, întreaga Biserică Bulgară a luat parte la aceasta. Nu s-a întâmplat ca în Bulgaria să fi existat o Biserică canonică, iar în paralele cu aceasta, o comunitate schismatică și, dintr-odată, schismaticii să fie recunoscuți drept structură canonică, ignorând în același timp Biserica canonică deja existentă.

- Schismaticii din Ucraina au fost primiți de Constantinopol prin pocăință?

- Din câte știm, nu. Nimeni nu s-a pocăit de nimic și mai ales de săvârșirea unei schisme. Și acest lucru este foarte ciudat, deoarece contrazice prescripțiile Sinoadelor privind procedura de primire dintr-o schismă. Constantinopolul ar fi putut să-i primească fără pocăință doar într-un singur caz: dacă ar fi încetat să considere „Patriarhia Kievului" și „BOAU" (biserica ortodoxă autocefală ucraineană) drept schismatice. Un astfel de lucru s-ar fi putut face din partea Constantinopolului. Dar atunci apare o întrebare firească: cum să evaluăm faptul că timp de 30 de ani același Patriarh Bartolomeu considera aceste organizații ca fiind schismatice? Există o mulțime de dovezi scrise că Patriarhul Bartolomeu a considerat atât „biserica ortodoxă a Ucrainei – Patriarhia de Kiev", cât și și „BOAU" drept structuri schismatice. Apropo, ar fi oportun să reamintim despre chipurile existentul drept al Patriarhului Constantinopolului, conform canoanelor 9 și 17 de la Sinodul IV Ecumenic, de a primi apeluri din întreaga lume ortodoxă.

Aceste reguli de apel spun că se poate adresa fie „exarhului diecezei" (adică mai marelui diecezei), fie „scaunului împărătești cetăți a Constantinopolului" (din nou, să ne reamintim posibilitățile episcopului capitalei din perioada imperială). Dacă se presupune posibilitatea de a te adresa fie într-o parte, fie în alta, este evident că drepturile judecătorului ultim nu-i aparțin exclusiv Patriarhului de Constantinopol.

Lucrul care i s-a oferit drept posibilitate este transformat de Patriarhia Constantinopolului într-un drept și privilegiu. Interpreții acestor canoane vorbesc fără echivoc despre un teritoriu concret în care Patriarhul de Constantinopol are dreptul de a primi apeluri. Astfel, Ioan Zonara a scris: „Patriarhul de la Constantinopol nu este trimis ca judecător peste toți Mitropoliții fără excepții – doar asupra subordonaților săi. Căci el nu poate să-i aducă la judecată pe Mitropoliții Siriei, sau Palestinei și Feniciei sau Egiptului împotriva voinței lor; ci mai degrabă Mitropoliții Siriei sunt supuși judecății Patriarhului Antiohiei și cei Palestinieni judecății Patriarhului Ierusalimului, iar egiptenii trebuie să meargă la Patriarhia Alexandriei". Un comentariu mare la acest canon a scris Sfântul Nicodim Aghioritul: „dorind să cinstească Patriarhul Constantinopolului, au înclinat spre exagerare... Întâistătătorul Constantinopolului nu are nicio autoritate să oficieze în eparhiile și parohiile (sau districte) ale celorlalți Patriarhi, și nici acest canon nu i-a dat dreptul la ultimul apel din întreaga Biserică".

Apropo, drept confirmare a spuselor mele că Patriarhul Constantinopolului considera organizațiile menționate mai sus tocmai ca schismatice este mărturia faptului că cei care doreau să treacă, de exemplu, din „biserica ortodoxă a Ucrainei – Patriarhia de Kiev" în jurisdicția Patriarhiei Constantinopolului, erau primiți prin punerea mâinilor, deoarece nu recunoșteau hirotoniile săvârșite în schismă. Personal cunosc sigur astfel de cazuri care au avut loc, de exemplu, în mitropoliile spaniolă și portugheză a Patriarhiei de Constantinopol. Iar acum vedem cu totul altceva...

O astfel de schimbare radicală a viziunii Patriarhului Bartolomeu asupra schismaticilor ucraineni vorbește, din păcate, doar despre fățărnicia și lipsa sa de sinceritate. Astfel, pentru a-și justifica pretențiile la drepturi speciale în Ortodoxia universală, Patriarhul Constantinopolului nu se sfiiește a întrebuința niciun fel de mijloace sau teorii. O altă explicație, din păcate, este puțin probabilă...

Hirotonia, mirungerea sau binecuvântarea cu rugăciune?

- Preasfinția Voastră, dar cum rămâne cu recunoașterea hirotoniilor săvârșite în „Patriarhia Kievului” și în „BOAU”, căci Biserica Constantinopolului nu a săvârșit noi hirotonii asupra lor?

- După cum s-a menționat deja, procesul de pregătire pentru crearea bisericii ortodoxe din Ucraina a fost absolut lipsit de transparență din partea Patriarhului de Constantinopol. În octombrie 2018, a fost publicat doar un scurt comunicat al deciziilor Sinodului Bisericii Ortodoxe a Constantinopolului, în care se spunea literalmente într-un singur rând despre acceptarea în comuniune a lui Filaret Denisenko și a lui Macarie Maletich împreună cu structurile lor. Pe ce temeiuri canonice s-a făcut acest lucru? A fost oare analizată la Istanbul problema legitimității hirotoniilor săvârșite în schismă? Până acum nu am primit răspunsuri la aceste și la multe alte întrebări importante.

Luând astfel de decizii importante, ar fi fost logic să se facă un studiu temeinic și cât mai public al acestei probleme, cu implicarea experților din Ucraina. Dar, judecând după toate cele petrecute, nimic din toate acestea nu s-a realizat. Patriarhia Constantinopolului a anunțat doar anularea tuturor deciziilor ecleziastice și judiciare care au fost luate înainte în privința schismaticilor și i-a acceptat pe toți în comuniune fără a săvârși hirotonii legitime asupra lor. Vreau să subliniez în mod special faptul că nu este vorba despre hirotonii repetate, așa cum se exprimă la noi de obicei, ci de săvârșirea unor hirotonii legitime. Căci hirotoniile săvârșite în schismă sunt lipsite de validitate.

De fapt, Constantinopolul a recunoscut pur și simplu toate tainele săvârșite mai devreme în schismă. În același timp, Patriarhia Constantinopolului a declarat că acest lucru, chipurile, corespunde canoanelor și reprezintă o practică bisericească veche, deși, destul de recent aceeași Patriarhie susținea o poziție radical diferită, și considera organizațiile menționate mai sus ca fiind schismatice.

Vreau să vă atrag atenția asupra faptului că, de exemplu, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe din Albania, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Anastasie, și-a exprimat nedumerirea cu privire la această situație în scrisorile sale adresate Patriarhului Bartolomeu.

Drept justificare a deciziilor sale, Patriarhia Constantinopolului a indicat broșura Înaltpreasfințitului Părinte Vasile, Mitropolitul de Smirna. În ea sunt examinate unele dintre canoane și precedente istorice. De asemenea, au apărut și alte publicații pe tema recunoașterii hirotoniilor săvârșite în comunități schismatice.

De fapt, situația nu este așa certă cum încearcă să o prezinte apărătorii deciziilor luate de Constantinopol. De exemplu, este complet nepotrivită aici referința la cel de-al 68-lea canon apostolic în care există următoarea expresie: „Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon, va primi a doua hirotonie de la altcineva, să se caterisească și el, și cel ce l-a hirotonit”. În primul rând, acest canon nu se referă deloc la schismatici! Conform explicației interpreților bizantini, acest canon vorbește despre cazurile în care cineva își dorește o a doua hirotonie pentru că îl disprețuiește pe episcopul care l-a hirotonit. De exemplu, cineva a fost hirotonit preot, iar apoi a aflat că episcopul care l-a hirotonit duce o viață nedemnă și în temeiul acestui fapt vrea să fie hirotonit în aceeași treaptă, dar, de data aceasta, de un alt arhiereu. Aceasta este practica pe care o condamnă canonul dat.

În al doilea rând, există o a doua parte a acestui canon pe care apărătorii schismei nu o citează (ceea ce nu mă miră). Această a doua parte sună în felul următor: „afară de cazul că ar dovedi că are hirotonia (întâia) de la eretici. Căci cei ce sunt botezați sau hirotoniți de unii ca aceștia nu este cu putință să fie nici credincioși, nici clerici”. După cum vedem, acest canon presupune că pot exista hirotonii care nu sunt legitime (precum și botezuri). Astfel, acest canon mărturisește că Biserica primară credea că există hirotonii legitime și ilegitime, valide și invalide. În acest canon se amintește în mod direct despre invaliditatea hirotoniilor ereticilor. Dar ce spun canoanele despre hirotoniile schismaticilor? Canonul cel

mai important în acest sens este canonul 8 de la Sinodul I Ecumenic, care se referă la novațieni. El conține cuvinte referitoare la acceptarea în cler a celor care au primit hirotonia în schismă: „Punându-se mâinile asupra lor, să rămână astfel în cler”. Această expresie nu a avut o interpretare clară în Biserică.

De exemplu, Sfântul Tarasie, Patriarhul Constantinopolului, folosind acest canon în legătură cu episcopii iconoclaști, considera că această expresie trebuie înțeleasă ca o binecuvântare cu rugăciune și punerea mâinilor; ceva asemănător unei rugăciuni de dezlegare în Taina Spovedaniei. Preasfințitul Părinte Episcop Nicodim Milaș era de aceeași părere. Aristin, interpretul bizantin al canoanelor, crede că aceasta este o indicație la mirungere (punerea mâinilor este cea mai veche formă a acestei Sfinte Taine), iar Înaltpreasfințitul Părinte Teofil, Arhiepiscopul Alexandriei, vede în această expresie că ar fi vorba de hirotonire (despre acest lucru spune cel de-al 12-lea canon al său). Oricum ar fi, chiar și în absența unei înțelegeri unice a acestor cuvinte, este limpede că un cleric care dorește să se alăture Bisericii dintr-o schismă trebuie să treacă printr-o procedură legată de punerea mâinilor. Această procedură poate fi ori hirotonia, ori o analogie a mirungerii, ori o binecuvântare specială cu rugăciune.

În general, regulile canonice au tendința evidentă de a considera invalide hirotoniile săvârșite prin încălcarea normelor existente. În legătură cu aceasta, ar trebui să ne atragă atenția canonul împotriva lui Maxim Cinicul (canonul 4 de la Sinodul II Ecumenic). De asemenea, Sfântul Nicodim Aghioritul, pomenind în „Pidalion” cazul cu hirotonia Sfântului ierarh Meletie al Antiohiei, a scris: „... Mulți alții au primit hirotonia de la eretici și ulterior au fost primiți de ortodocși, dar acestea sunt cazuri rare și cauzate de împrejurări, care se abat de la acrivia canonică, însă întâmplarea aceea în parte și rară, ce se face în vreme de nevoie nu se face lege sobornicească Bisericii...”.

Însăși Patriarhia Constantinopolului a considerat multă vreme ierarhia Patriarhiei Kievului ca fiind ilegitimă. Dar dacă este așa, atunci acceptarea în comuniune a episcopilor din „biserica ortodoxă a Ucrainei – Patriarhia de Kiev” putea să aibă loc numai într-unul dintre modurile menționate mai sus. Dar în cazul „bisericii ortodoxe a Ucrainei – Patriarhia de Kiev” și „BOAU”, Constantinopolul nu a săvârșit niciuna dintre aceste acțiuni! Astfel, tradiția bisericească a fost complet ignorată.

- Preasfinția Voastră, care ar putea fi ieșirea din această situație?

- Acum trebuie să ne dăm seama clar că acțiunile Patriarhului Constantinopolului în Ucraina au generat o criză în întreaga Ortodoxie universală, și o criză destul de profundă. Ne confruntăm cu o serie întreagă de probleme teologice și canonice dificile. S-ar părea că acest lucru ar fi trebuit să provoace o discuție teologică serioasă între Bisericile Surori. Dar, deocamdată această discuție nu a avut loc. Sunt convins că toate aceste probleme nu pot fi ignorate. Nu trebuie să ne prefacem că este vorba exclusiv despre probleme administrative sau chiar politice. Din păcate, nu este așa. Este vorba despre puncte de vedere fundamental diferite asupra structurii Bisericii, asupra naturii întâietății în Biserică.

Prin urmare, cred că astăzi avem nevoie de o discuție sobornicească asupra acestor probleme la nivel pan-ortodox. Ne aflăm în fața unei provocări majore. Suntem nevoiți să formulăm clar învățătura despre Biserică, bazându-ne pe tradiția multiseculară și, în același timp, ținând cont de realitățile contemporane ale vieții bisericești.

Intervievat de Natalia Goroșkova

O sursă: https://mospat.ru/ro/news/59532/